

ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ & ΠΡΟΚΛΗΣΕΩΝ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ

ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ, ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΕΝΔΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ
ΕΥΑΛΩΤΟΤΗΤΑ

Συντονιστής του Ευρωπαϊκού
Συμφώνου για το Κλίμα στην Ελλάδα

ΙΟΥΝΙΟΣ 2026

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η παρούσα έκθεση αποτελεί προϊόν της συζήτησης που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του **European Climate Pact Policy Breakfast** με θέμα «**Κλιματική Αλλαγή, Ενεργειακή Ένδεια και Κοινωνική Ευαλωτότητα στην Ελλάδα**», με τη συμμετοχή εκπροσώπων δημόσιων φορέων, ερευνητικών οργανισμών, οργανισμών της κοινωνίας των πολιτών, τοπικής αυτοδιοίκησης και άλλων εμπλεκόμενων φορέων.

Η έκθεση αποτυπώνει βασικές θεματικές, επαναλαμβανόμενους προβληματισμούς, ζητήματα εφαρμογής και ανοικτά ερωτήματα που αναδείχθηκαν κατά τη διάρκεια της συζήτησης και δεν συνιστά αξιολόγηση πολιτικών ή διατύπωση συστάσεων.

Η συζήτηση πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με το Chatham House Rule, επιτρέποντας την ελεύθερη ανταλλαγή απόψεων και προβληματισμών χωρίς αναφορά στην ταυτότητα ή τη θεσμική ιδιότητα των συμμετεχόντων.

Οι απόψεις και οι προβληματισμοί που αποτυπώνονται στην παρούσα έκθεση αντανακλούν το περιεχόμενο της συζήτησης και δεν εκφράζουν κατ' ανάγκη τις θέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ή του Ευρωπαϊκού Συμφώνου για το Κλίμα.

Η εκδήλωση «Κλιματική Αλλαγή, Ενεργειακή Ένδεια και Κοινωνική Ευαλωτότητα στην Ελλάδα» πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα στις 26 Μαΐου 2026.

Οι φωτογραφίες και τα οπτικά στοιχεία που περιλαμβάνονται στην έκδοση χρησιμοποιούνται νόμιμα είτε κατόπιν αδειοδότησης είτε βάσει των σχετικών όρων χρήσης.

Δεν επιτρέπεται η μεμονωμένη αναπαραγωγή, αποθήκευση ή επαναχρησιμοποίησή τους εκτός του πλαισίου της παρούσας έκδοσης χωρίς σχετική άδεια. Επιτρέπεται η αναπαραγωγή ή χρήση της παρούσας έκδοσης για μη εμπορικούς και ενημερωτικούς σκοπούς, υπό την προϋπόθεση πλήρους και σαφούς αναφοράς στην πηγή, στον φορέα έκδοσης και στον τίτλο της έκθεσης.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΑΝΑΦΟΡΑ

INZEB (2026), Κλιματική Αλλαγή, Ενεργειακή Ένδεια και Κοινωνική Ευαλωτότητα στην Ελλάδα: Χαρτογράφηση Ζητημάτων και Προκλήσεων της Κλιματικής Μετάβασης.

ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Alice Κοροβέση, MBA

Διευθύνουσα Σύμβουλος του Οργανισμού INZEB AMKE

Επικεφαλής Ομάδας Συντονισμού Ευρωπαϊκού Συμφώνου για το Κλίμα στην Ελλάδα

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΑΙ ΤΕΛΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Δρ Αλεξάνδρα Πολιτάκη, Πολιτικός Επιστήμονας, Πρέσβειρα του Ευρωπαϊκού Συμφώνου για το Κλίμα

Δρ Αλεξάνδρα Παπαδοπούλου, Χημικός Μηχανικός ΕΜΠ, Εμπειρογνώμονας σε θέματα ενέργειας, περιβάλλοντος και κλιματικής αλλαγής

ΙΟΥΝΙΟΣ 2026

Για περισσότερες πληροφορίες, μπορείτε να επισκεφθείτε τον ιστότοπο του οργανισμού INZEB (www.inzeb.org) ή να επικοινωνήσετε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στη διεύθυνση hello@inzeb.org.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	01
2. ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ	03
2.1 ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ, ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΕΝΔΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΑΛΩΤΟΤΗΤΑ	03
2.2 ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΚΟΣΤΟΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΧΗ	06
2.3 ΘΕΣΜΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ, ΤΟΠΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΚΑΙ ΠΟΛΥΕΠΙΠΕΔΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ	10
2.4 ΔΕΔΟΜΕΝΑ, ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΕΥΑΛΩΤΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ	13
3. ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΩΝ	16

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η κλιματική αλλαγή αναγνωρίζεται πλέον ως μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις για τις σύγχρονες κοινωνίες, με επιπτώσεις που εκτείνονται πέρα από το περιβάλλον και επηρεάζουν άμεσα τις οικονομικές δραστηριότητες, τη δημόσια υγεία, τις συνθήκες διαβίωσης και την κοινωνική συνοχή. Σύμφωνα με διεθνείς και ευρωπαϊκές εκτιμήσεις, η αύξηση της συχνότητας και της έντασης ακραίων καιρικών φαινομένων, η άνοδος της θερμοκρασίας και οι μεταβαλλόμενες ενεργειακές ανάγκες επηρεάζουν δυσανάλογα πληθυσμούς και περιοχές που διαθέτουν περιορισμένες δυνατότητες προσαρμογής^{1,2}. Παράλληλα, η μετάβαση προς μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία μετασχηματίζει σταδιακά τον τρόπο με τον οποίο παράγεται, καταναλώνεται και διαχειρίζεται η ενέργεια, δημιουργώντας νέες απαιτήσεις, ευκαιρίες και προκλήσεις για πολίτες, θεσμούς και επιχειρήσεις³.

Στο πλαίσιο αυτό, η ενεργειακή ένδεια αναδεικνύεται ως ένα σύνθετο ζήτημα δημόσιας πολιτικής, το οποίο βρίσκεται στο σημείο τομής μεταξύ ενεργειακής πολιτικής, κοινωνικής προστασίας, στεγαστικής πολιτικής, δημόσιας υγείας και κλιματικής προσαρμογής. Διεθνείς και ευρωπαϊκές αναλύσεις καταδεικνύουν ότι οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, οι μεταβολές του ενεργειακού κόστους και οι συνθήκες στέγασης δεν επηρεάζουν όλους τους πολίτες με τον ίδιο τρόπο. Αντίθετα, συχνά λειτουργούν σωρευτικά, επιβαρύνοντας δυσανάλογα νοικοκυριά και κοινωνικές ομάδες με περιορισμένες δυνατότητες προσαρμογής ή πρόσβασης σε πόρους και μηχανισμούς στήριξης^{4,5}.

Με αφετηρία τους ευρύτερους προβληματισμούς που αναπτύσσονται γύρω από τις κοινωνικές διαστάσεις της κλιματικής αλλαγής και της ενεργειακής μετάβασης, το Climate Policy Breakfast με θέμα «Κλιματική Αλλαγή, Ενεργειακή Ένδεια και Κοινωνική Ευαλωτότητα στην Ελλάδα», το οποίο πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα στις 26 Μαΐου 2026, αποτέλεσε πεδίο διαλόγου και ανταλλαγής προβληματισμών μεταξύ εκπροσώπων διαφορετικών πεδίων πολιτικής, έρευνας και πρακτικής εφαρμογής γύρω από τις κοινωνικές προκλήσεις της κλιματικής μετάβασης. Η συζήτηση πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με το Chatham House Rule, διασφαλίζοντας ένα πλαίσιο ανοικτού διαλόγου και ανταλλαγής προβληματισμών.

Η παρούσα έκθεση δεν αποτελεί πρακτικό της συνάντησης ούτε αποτύπωση επιμέρους θέσεων. Αντίθετα, επιχειρεί να χαρτογραφήσει τα βασικά ζητήματα, τους προβληματισμούς, τις θεσμικές προκλήσεις, τις συνθήκες εφαρμογής και τα ανοιχτά ερωτήματα που αναδείχθηκαν κατά τη διάρκεια της συζήτησης. Στόχος της είναι να συμβάλει στην αποτύπωση και κατανόηση των παραγόντων που διαμορφώνουν τη σχέση μεταξύ της κλιματικής αλλαγής, της ενεργειακής ένδειας και της κοινωνικής ευαλωτότητας, καθώς και των προκλήσεων που συνδέονται με τη διαμόρφωση και εφαρμογή πολιτικών στο πεδίο αυτό.

---

¹ Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) (2023) *Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Geneva: IPCC

² European Environment Agency (2024) *European Climate Risk Assessment*. Luxembourg: Publications Office of the European Union

³ European Commission (2019) *The European Green Deal*. Brussels: European Commission

⁴ European Commission (2024) *Commission Recommendation (EU) 2023/2407 on Energy Poverty*. Brussels: European Commission

⁵ Energy Poverty Advisory Hub (EPAH) (2024) *Understanding and Addressing Energy Poverty*. Brussels: European Commission

ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ, ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΕΝΔΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΑΛΩΤΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η έκθεση ακολουθεί τις τέσσερις θεματικές ενότητες που διαμόρφωσαν το πλαίσιο της συζήτησης:

- Κλιματική αλλαγή, ενεργειακή ένδεια και κοινωνική ευαλωτότητα,
- Το κόστος και η κοινωνική διάσταση της μετάβασης,
- Οι προκλήσεις της θεσμικής εφαρμογής και της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης,
- Ο ρόλος των δεδομένων και της χαρτογράφησης ευαλωτότητας στο σχεδιασμό πολιτικών.

Μέσα από την εξέταση των θεματικών αυτών, η έκθεση επιχειρεί να χαρτογραφήσει βασικά ζητήματα, προκλήσεις και περιοχές αβεβαιότητας που διαμορφώνουν σήμερα τη συζήτηση γύρω από τις κοινωνικές διαστάσεις της κλιματικής μετάβασης στην Ελλάδα.

2. ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

2.1 ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ, ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΕΝΔΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΑΛΩΤΟΤΗΤΑ

Η σχέση μεταξύ κλιματικής αλλαγής, ενεργειακής ένδειας και κοινωνικής ευαλωτότητας αποτέλεσε έναν από τους κεντρικούς άξονες της συζήτησης. Οι συμμετέχοντες προσέγγισαν το ζήτημα ως ένα σύνθετο κοινωνικό και αναπτυξιακό πρόβλημα, το οποίο δεν περιορίζεται στις διακυμάνσεις του ενεργειακού κόστους, αλλά συνδέεται με ένα ευρύτερο πλέγμα παραγόντων που περιλαμβάνει τις συνθήκες κατοικίας, τα επίπεδα εισοδήματος, την πρόσβαση σε χρηματοδότηση, την κατάσταση της υγείας, το ιδιοκτησιακό καθεστώς ή άλλες δομικές ανισότητες.

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στη διαπίστωση ότι οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και οι απαιτήσεις της ενεργειακής μετάβασης δεν κατανέμονται ομοιόμορφα μεταξύ κοινωνικών ομάδων και περιοχών. Ο βαθμός έκθεσης σε ακραία καιρικά φαινόμενα, οι αυξανόμενες ανάγκες θέρμανσης και ψύξης, καθώς και οι διαφορετικές δυνατότητες προσαρμογής, διαμορφώνουν συνθήκες άνιση επιβάρυνσης, οι οποίες αλληλεπιδρούν με προϋπάρχουσες κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες.

Η συζήτηση ανέδειξε επίσης ότι η ενεργειακή ένδεια εξακολουθεί να προσεγγίζεται συχνά μέσα από ένα σχετικά στενό πρίσμα, το οποίο επικεντρώνεται κυρίως στην αδυναμία κάλυψης ενεργειακών αναγκών κατά τη χειμερινή περίοδο. Ωστόσο, διατυπώθηκε η άποψη ότι η αυξανόμενη συχνότητα και ένταση των θερμικών επεισοδίων καθιστά ολοένα και πιο σημαντική την εξέταση της θερινής ενεργειακής ένδειας, ιδιαίτερα σε περιοχές με υψηλές θερμοκρασίες, σε κατοικίες χαμηλής ενεργειακής απόδοσης και σε νοικοκυριά με περιορισμένη δυνατότητα χρήσης συστημάτων ψύξης.

Παράλληλα, η έννοια της ευαλωτότητας αντιμετωπίστηκε ως δυναμική και πολυδιάστατη συνθήκη, η οποία δεν εξαντλείται σε εισοδηματικά κριτήρια. Η ποιότητα της κατοικίας, η ηλικία των κτιρίων, η επισφάλεια στέγασης, η κατάσταση της υγείας, η κοινωνική απομόνωση, καθώς και η πρόσβαση σε υπηρεσίες και μηχανισμούς υποστήριξης αναφέρθηκαν ως παράγοντες που επηρεάζουν καθοριστικά την ικανότητα των νοικοκυριών να ανταποκρίνονται στις κλιματικές και ενεργειακές πιέσεις.

Η συζήτηση δεν περιορίστηκε στην καταγραφή υφιστάμενων μορφών ευαλωτότητας, αλλά επεκτάθηκε και στους παράγοντες που επηρεάζουν την ικανότητα των νοικοκυριών και των τοπικών κοινωνιών να ανταποκρίνονται στις μεταβαλλόμενες κλιματικές και ενεργειακές συνθήκες. Υπογραμμίστηκε ότι η δυνατότητα προσαρμογής δεν εξαρτάται αποκλειστικά από οικονομικούς παράγοντες, αλλά επηρεάζεται επίσης από ζητήματα όπως η ποιότητα της κατοικίας, η λειτουργία των θεσμών, η πρόσβαση σε υπηρεσίες και η διαθεσιμότητα των μηχανισμών υποστήριξης.

Στον πυρήνα της συζήτησης βρέθηκε το ερώτημα του τρόπου με τον οποίο οι πολιτικές για το κλίμα και την ενέργεια μπορούν να ανταποκριθούν στις διαφορετικές συνθήκες έκθεσης και ευαλωτότητας, χωρίς να αναπαράγουν ή να εντείνουν υφιστάμενες ανισότητες.

2.1.1 ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΑ ΜΟΤΙΒΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ

- Η ενεργειακή ένδεια προσεγγίστηκε ως πολυδιάστατο φαινόμενο, το οποίο διαμορφώνεται από την αλληλεπίδραση ενεργειακών, κοινωνικών, οικονομικών και στεγαστικών παραγόντων και δεν περιορίζεται αποκλειστικά στο ύψος των ενεργειακών δαπανών.

ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ, ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΕΝΔΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΑΛΩΤΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

- Η κατοικία αναδείχθηκε ως κρίσιμος παράγοντας διαμόρφωσης της ενεργειακής ευαλωτότητας, με ιδιαίτερη έμφαση στην ποιότητα του κτιριακού αποθέματος, την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων και τις συνθήκες στέγασης των νοικοκυριών.
- Η συζήτηση ανέδειξε τη διαρκώς αυξανόμενη σημασία της θερινής ενεργειακής ένδειας, καθώς οι ανάγκες ψύξης εμφανίζονται ολοένα συχνότερα ως κρίσιμη διάσταση της ενεργειακής επάρκειας και της θερμικής άνεσης των νοικοκυριών.
- Εκφράστηκε προβληματισμός για μορφές ευαλωτότητας που παραμένουν δυσδιάκριτες στα υφιστάμενα συστήματα καταγραφής και παρακολούθησης, γεγονός που δυσχεραίνει την αποτύπωση των πραγματικών διαστάσεων του φαινομένου.
- Επισημάνθηκε ότι οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και οι συνθήκες ενεργειακής ευαλωτότητας διαφοροποιούνται σημαντικά μεταξύ γεωγραφικών περιοχών ακόμα και εντός της ίδιας περιφέρειας ή και του ίδιου δήμου, δημιουργώντας διαφορετικές ανάγκες και προκλήσεις προσαρμογής σε τοπικό επίπεδο και αναδεικνύοντας τη σημασία περισσότερο χωρικά στοχευμένων προσεγγίσεων.
- Υπογραμμίστηκε η στενή σύνδεση μεταξύ ενεργειακής ένδειας, συνθηκών διαβίωσης και υγείας, ιδιαίτερα για πληθυσμιακές ομάδες που είναι περισσότερο εκτεθειμένες σε ακραίες θερμοκρασίες και ανεπαρκείς θερμικές συνθήκες κατοικίας.

2.1.2 ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

- Διατυπώθηκε η άποψη ότι η πολυδιάστατη φύση της ενεργειακής ένδειας δεν αντανακλάται πάντοτε με επάρκεια στον σχεδιασμό πολιτικών, καθώς διαφορετικές διαστάσεις του προβλήματος εξακολουθούν να αντιμετωπίζονται αποσπασματικά.
- Συζητήθηκε η ανάγκη καλύτερης διασύνδεσης μεταξύ πολιτικών για την ενέργεια, την κατοικία, την κοινωνική προστασία, τη δημόσια υγεία και την κλιματική προσαρμογή, ώστε να περιορίζεται ο κατακερματισμός παρεμβάσεων και αρμοδιοτήτων.
- Έμφαση δόθηκε στις δυσκολίες εντοπισμού και κατανόησης μορφών ευαλωτότητας που δεν αποτυπώνονται επαρκώς στα διαθέσιμα διοικητικά και στατιστικά δεδομένα.
- Η συζήτηση ανέδειξε προβληματισμούς σχετικά με την επάρκεια των υφιστάμενων μηχανισμών παρακολούθησης και την ικανότητά τους να καταγράφουν μεταβαλλόμενες μορφές ευαλωτότητας, καθώς και τις διαφοροποιήσεις που παρατηρούνται μεταξύ κοινωνικών ομάδων και γεωγραφικών περιοχών.

2.1.3 ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

- Η περιορισμένη οικονομική δυνατότητα πολλών νοικοκυριών και η δυσκολία πρόσβασης σε χρηματοδότηση αναφέρθηκαν ως οι βασικοί περιοριστικοί παράγοντες για την υιοθέτηση παρεμβάσεων ενεργειακής αναβάθμισης και προσαρμογής.
- Η στεγαστική επισφάλεια και το ιδιοκτησιακό καθεστώς αναδείχθηκαν ως παράγοντες που επηρεάζουν σημαντικά τη δυνατότητα συμμετοχής σε προγράμματα και επενδύσεις που σχετίζονται με την ενεργειακή μετάβαση.
- Συζητήθηκαν περιπτώσεις όπου η αύξηση των ενοικίων, οι ευρύτερες εξελίξεις στην αγορά κατοικίας και οι διαδικασίες ριζικής ανανέωσης περιοχών (gentrification) ενδέχεται να περιορίζουν τόσο τις δυνατότητες εφαρμογής παρεμβάσεων όσο και τον βαθμό αποτελεσματικότητάς τους στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης ευάλωτων νοικοκυριών.
- Οι γεωγραφικές διαφοροποιήσεις μεταξύ περιοχών αναγνωρίστηκαν ως παράγοντας που επηρεάζει την πρόσβαση σε δεδομένα, τις δυνατότητες εφαρμογής πολιτικών, τη

διαθεσιμότητα τεχνικής υποστήριξης και την πρόσβαση σε υπηρεσίες και διαθέσιμα εργαλεία στήριξης.

- Η εφαρμογή παρεμβάσεων σε νοικοκυριά με πολλαπλές μορφές ευαλωτότητας εμφανίζεται συχνά πιο σύνθετη από ό,τι προϋποθέτουν τα γενικά εργαλεία πολιτικής.

2.1.4 ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ

- Η συζήτηση ανέδειξε τη δυσκολία εξισορρόπησης μεταξύ οριζόντιων πολιτικών και περισσότερο στοχευμένων παρεμβάσεων που λαμβάνουν υπόψη τις διαφοροποιημένες συνθήκες των νοικοκυριών και των περιοχών.
- Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην ένταση μεταξύ της ανάγκης ταχείας προσαρμογής στις κλιματικές συνθήκες και των περιορισμένων οικονομικών δυνατοτήτων σημαντικού μέρους του πληθυσμού.
- Αναδείχθηκε η πρόκληση εξισορρόπησης μεταξύ επενδύσεων στην ενεργειακή απόδοση των κτιρίων και της πραγματικής δυνατότητας των ευάλωτων νοικοκυριών να συμμετέχουν ή να επωφελοούνται από αυτές.
- Η συζήτηση ανέδειξε ότι η ενίσχυση της ανθεκτικότητας προϋποθέτει τη συνύπαρξη τεχνικών, ενεργειακών και κοινωνικών παρεμβάσεων, αναδεικνύοντας τη δυσκολία σύνδεσης διαφορετικών πεδίων πολιτικής σε ένα συνεκτικό πλαίσιο δράσης.
- Η ανάγκη αντιμετώπισης της ενεργειακής ένδειας συνδέθηκε τόσο με βραχυπρόθεσμες ανάγκες προστασίας όσο και με μακροπρόθεσμες παρεμβάσεις που επηρεάζουν τις συνθήκες κατοικίας και διαβίωσης.

2.1.5 ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

- Με ποιον τρόπο μπορούν να αποτυπωθούν αποτελεσματικότερα οι λιγότερο ορατές μορφές ενεργειακής και κοινωνικής ευαλωτότητας που δεν καταγράφονται επαρκώς από τα υφιστάμενα συστήματα δεδομένων;
- Σε ποιο βαθμό τα υφιστάμενα κριτήρια προσδιορισμού της ενεργειακής ένδειας αντανακλούν τις νέες συνθήκες που δημιουργούνται από την αυξανόμενη ανάγκη ψύξης κατά τους θερινούς μήνες;
- Πώς επηρεάζουν οι εξελίξεις στην αγορά κατοικίας και το ιδιοκτησιακό καθεστώς την πρόσβαση των νοικοκυριών σε μέτρα ενεργειακής αναβάθμισης και προσαρμογής;
- Με ποιους τρόπους μπορούν να ενσωματωθούν συστηματικότερα οι διαστάσεις της δημόσιας υγείας στον σχεδιασμό πολιτικών που σχετίζονται με την ενεργειακή ένδεια;
- Πώς μπορούν οι πολιτικές να λαμβάνουν υπόψη τις διαφορετικές ανάγκες αστικών, αγροτικών και νησιωτικών περιοχών χωρίς να χάνεται η συνοχή του συνολικού σχεδιασμού;
- Ποια δεδομένα και ποιοι δείκτες μπορούν να συμβάλουν στην πληρέστερη κατανόηση της σχέσης μεταξύ κλιματικής έκθεσης, ενεργειακής ένδειας και κοινωνικής ευαλωτότητας;

2.2 ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΚΟΣΤΟΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΧΗ

Η κλιματική μετάβαση συνδέεται με σημαντικές μεταβολές στον τρόπο παραγωγής και κατανάλωσης ενέργειας, στη λειτουργία των αγορών, στις επενδυτικές προτεραιότητες και στις καθημερινές επιλογές πολιτών και επιχειρήσεων. Κατά τη διάρκεια της συζήτησης αναδείχθηκε ότι η επίτευξη των κλιματικών στόχων δεν αποτελεί αποκλειστικά τεχνικό ή περιβαλλοντικό ζήτημα, αλλά συνδέεται άμεσα με κοινωνικές, οικονομικές και αναπτυξιακές παραμέτρους.

Κοινός προβληματισμός υπήρξε το κατά πόσο τα οφέλη και τα βάρη της μετάβασης κατανέμονται με ισόρροπο τρόπο μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών ομάδων. Παρότι η ανάγκη επιτάχυνσης της μετάβασης αναγνωρίστηκε ευρέως, διατυπώθηκαν ερωτήματα σχετικά με τις διαφορετικές δυνατότητες προσαρμογής που διαθέτουν τα νοικοκυριά, οι μικρές επιχειρήσεις και οι τοπικές κοινωνίες, καθώς και για το κατά πόσο οι υφιστάμενες πολιτικές λαμβάνουν επαρκώς υπόψη αυτές τις διαφοροποιήσεις.

Η συζήτηση ανέδειξε ότι η δυνατότητα συμμετοχής στη μετάβαση συνδέεται στενά με την πρόσβαση σε χρηματοδοτικούς πόρους, με τη δυνατότητα ανάληψης επενδυτικού κόστους και με τη γενικότερη οικονομική θέση των νοικοκυριών. Παράλληλα, επισημάνθηκε ότι σημαντικό μέρος των διαθέσιμων εργαλείων προϋποθέτει οικονομικές δυνατότητες που δεν είναι δεδομένες για όλους, δημιουργώντας διαφορετικές αφετηρίες συμμετοχής στα οφέλη της μετάβασης.

Ιδιαίτερη αναφορά έγινε στη στεγαστική διάσταση του ζητήματος. Η ποιότητα της κατοικίας, η δυνατότητα πραγματοποίησης παρεμβάσεων ενεργειακής αναβάθμισης, η πρόσβαση σε δανεισμό, καθώς και οι σχέσεις μεταξύ ιδιοκτητών και ενοικιαστών περιγράφηκαν ως παράγοντες που επηρεάζουν άμεσα τόσο το κόστος όσο και τις δυνατότητες προσαρμογής των νοικοκυριών. Σε αρκετές παρεμβάσεις επισημάνθηκε ότι οι εξελίξεις στην αγορά κατοικίας και η αυξανόμενη στεγαστική επιβάρυνση επηρεάζουν ολοένα και περισσότερο την κοινωνική διάσταση της μετάβασης.

Η έννοια της δίκαιης μετάβασης αποτέλεσε σταθερό σημείο αναφοράς καθ' όλη τη διάρκεια της συζήτησης και συνδέθηκε με τον τρόπο αξιολόγησης των κοινωνικών επιπτώσεων της κλιματικής πολιτικής. Η συζήτηση δεν επικεντρώθηκε μόνο στην ύπαρξη χρηματοδοτικών εργαλείων ή μέτρων στήριξης, αλλά και στο κατά πόσο οι πολίτες αντιλαμβάνονται ότι οι πολιτικές εφαρμόζονται με τρόπο κοινωνικά ισορροπημένο και ότι οι ευκαιρίες που δημιουργούνται είναι προσβάσιμες σε ευρύτερα τμήματα της κοινωνίας.

Το βασικό ερώτημα που αναδύθηκε αφορούσε τον τρόπο με τον οποίο η κλιματική μετάβαση μπορεί να διατηρήσει την κοινωνική της αποδοχή σε ένα περιβάλλον αυξανόμενων οικονομικών πιέσεων, άνισων δυνατοτήτων προσαρμογής και διαφοροποιημένης πρόσβασης στους πόρους που απαιτούνται για τη συμμετοχή σε αυτήν.

2.2.1 ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΑ ΜΟΤΙΒΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ

Επανήλθαν συστηματικά ζητήματα που αφορούν το κόστος της μετάβασης, την πρόσβαση σε χρηματοδότηση και τη σχέση μεταξύ κοινωνικής δικαιοσύνης και κοινωνικής αποδοχής των πολιτικών.

- Η κοινωνική αποδοχή των πολιτικών δεν θεωρήθηκε δεδομένη, ακόμη και στις περιπτώσεις όπου αναγνωρίζεται η αναγκαιότητα της κλιματικής δράσης και της ενεργειακής μετάβασης.
- Η έννοια της δίκαιης μετάβασης αναγνωρίστηκε ως κρίσιμη προϋπόθεση για τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής κατά τη διάρκεια της μετάβασης.

ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΩΝ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ

- Επανήλθε το ερώτημα σχετικά με τον τρόπο κατανομής του κόστους των απαιτούμενων επενδύσεων και των αλλαγών που συνδέονται με την επίτευξη των κλιματικών στόχων, καθώς και με τις διαφορετικές δυνατότητες των κοινωνικών ομάδων να ανταποκριθούν σε αυτές.
- Η δυνατότητα συμμετοχής στα διαθέσιμα χρηματοδοτικά εργαλεία περιγράφηκε ως άνιση μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών ομάδων, καθώς η πρόσβαση σε ίδια κεφάλαια ή δανεισμό δεν είναι ομοιόμορφη.
- Η συζήτηση ανέδειξε ότι οι συνθήκες κατοικίας επηρεάζουν σημαντικά τις δυνατότητες συμμετοχής των νοικοκυριών στη μετάβαση, καθώς η πρόσβαση σε ενεργειακά αποδοτικές κατοικίες και η δυνατότητα υλοποίησης παρεμβάσεων δεν κατανέμονται ισότιμα μεταξύ ιδιοκτητών και ενοικιαστών.
- Σε αρκετές παρεμβάσεις διατυπώθηκε η άποψη ότι τα οφέλη της μετάβασης συχνά γίνονται αντιληπτά σε μεταγενέστερο χρόνο από τα άμεσα κόστη που καλούνται να αντιμετωπίσουν νοικοκυριά και επιχειρήσεις.

2.2.2 ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Η συζήτηση ανέδειξε σειρά ζητημάτων που σχετίζονται με τον σχεδιασμό χρηματοδοτικών εργαλείων, την ενσωμάτωση κοινωνικών παραμέτρων στις πολιτικές και την παρακολούθηση των κοινωνικών επιπτώσεων της μετάβασης.

- Διατυπώθηκε προβληματισμός σχετικά με το κατά πόσο οι κοινωνικές επιπτώσεις των πολιτικών αξιολογούνται με την ίδια συστηματικότητα που αξιολογούνται οι ενεργειακές ή περιβαλλοντικές επιδόσεις.
- Επισημάνθηκε ότι διαφορετικές κοινωνικές ομάδες διαθέτουν διαφορετικά επίπεδα οικονομικής ανθεκτικότητας και δυνατότητας προσαρμογής, τα οποία δεν αποτυπώνονται πάντοτε επαρκώς κατά τον σχεδιασμό μέτρων και χρηματοδοτικών εργαλείων.
- Η ανάγκη καλύτερης σύνδεσης μεταξύ ενεργειακών, κοινωνικών και στεγαστικών πολιτικών επανήλθε σε διαφορετικά σημεία της συζήτησης.
- Συζητήθηκαν ζητήματα που σχετίζονται με την προσβασιμότητα και την καταλληλότητα ορισμένων χρηματοδοτικών εργαλείων για νοικοκυριά με περιορισμένους οικονομικούς πόρους ή αυξημένες στεγαστικές επιβαρύνσεις.
- Αναγνωρίστηκε η σημασία μηχανισμών παρακολούθησης που μπορούν να αποτυπώνουν εγκαίρως κοινωνικές επιπτώσεις ή ενδεχόμενες νέες μορφές ανισότητας που προκύπτουν κατά τη διαδικασία της μετάβασης.

2.2.3 ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Πέρα από τον σχεδιασμό πολιτικών, η συζήτηση επικεντρώθηκε και σε πρακτικές συνθήκες που επηρεάζουν τη δυνατότητα συμμετοχής πολιτών και επιχειρήσεων στην ενεργειακή μετάβαση.

- Η ανάγκη κάλυψης ίδιων πόρων ή ιδιωτικής συμμετοχής σε πολλά χρηματοδοτικά προγράμματα αναφέρθηκε ως σημαντικός περιοριστικός παράγοντας για αρκετά νοικοκυριά.
- Η περιορισμένη πρόσβαση σε τραπεζικό δανεισμό και χρηματοδοτικά προϊόντα εμφανίστηκε ως εμπόδιο για την πραγματοποίηση επενδύσεων ενεργειακής αναβάθμισης.
- Η στεγαστική επιβάρυνση αναφέρθηκε ως παράγοντας που περιορίζει περαιτέρω τη δυνατότητα ορισμένων νοικοκυριών να επενδύσουν σε ενεργειακές παρεμβάσεις ή να επωφεληθούν από διαθέσιμα χρηματοδοτικά εργαλεία.

ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ, ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΕΝΔΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΑΛΩΤΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

- Οι αυξανόμενες δαπάνες που σχετίζονται με τη στέγαση, την ενέργεια και το γενικότερο κόστος διαβίωσης περιγράφηκαν ως παράγοντες που λειτουργούν σωρευτικά και επηρεάζουν τη δυνατότητα προσαρμογής.
- Η δυνατότητα αξιοποίησης διαθέσιμων εργαλείων διαφέρει σημαντικά μεταξύ κοινωνικών ομάδων, γεωγραφικών περιοχών και τύπων νοικοκυριών.
- Συζητήθηκαν περιπτώσεις στις οποίες η ύπαρξη διαθέσιμης χρηματοδότησης δεν αρκεί από μόνη της για να οδηγήσει σε πραγματική συμμετοχή των πιο ευάλωτων ομάδων.
- Συζητήθηκε ότι η πρόσβαση σε προγράμματα και χρηματοδοτικά εργαλεία μπορεί να επηρεάζεται από παράγοντες όπως ο ψηφιακός αναλφαβητισμός, η πρόσβαση στην πληροφορία και η δυνατότητα κατανόησης των διαδικασιών συμμετοχής, ιδιαίτερα για ορισμένες ευάλωτες κοινωνικές ομάδες.

2.2.4 ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ

Η συζήτηση ανέδειξε μια σειρά από κρίσιμες ισορροπίες που επηρεάζουν την κοινωνική διάσταση της κλιματικής μετάβασης.

- Η επιδίωξη φιλόδοξων περιβαλλοντικών στόχων καλείται να συνυπάρξει με τις διαφορετικές δυνατότητες οικονομικής προσαρμογής των πολιτών και των επιχειρήσεων.
- Η ανάγκη επιτάχυνσης της μετάβασης συνδέεται με ζητήματα κοινωνικής αποδοχής, ιδιαίτερα όταν τα απαιτούμενα κόστη γίνονται άμεσα αντιληπτά από τα νοικοκυριά.
- Η συζήτηση ανέδειξε την πρόκληση εξισορρόπησης μεταξύ οριζόντιων πολιτικών και περισσότερο στοχευμένων παρεμβάσεων που λαμβάνουν υπόψη διαφορετικά επίπεδα ευαλωτότητας.
- Τα μακροπρόθεσμα περιβαλλοντικά και οικονομικά οφέλη της μετάβασης συνυπάρχουν με βραχυπρόθεσμες οικονομικές επιβαρύνσεις που δεν επηρεάζουν όλους τους πολίτες με τον ίδιο τρόπο.
- Ζητήματα κοινωνικής συνοχής συνδέθηκαν άμεσα με τον τρόπο κατανομής των βαρών, των κινδύνων αλλά και των ευκαιριών που δημιουργεί η μετάβαση.
- Υπογραμμίστηκε ότι η διατήρηση της κοινωνικής νομιμοποίησης των πολιτικών συνδέεται στενά με τον βαθμό στον οποίο οι πολίτες αντιλαμβάνονται ότι η μετάβαση εξελίσσεται με όρους δικαιοσύνης και ισότιμης συμμετοχής.

2.2.5 ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

- Σε ποιο βαθμό τα υφιστάμενα χρηματοδοτικά εργαλεία ανταποκρίνονται στις ανάγκες νοικοκυριών με περιορισμένη πρόσβαση σε ίδια κεφάλαια ή δανεισμό;
- Πώς μπορεί να αποτιμηθεί αποτελεσματικότερα η κοινωνική διάσταση του κόστους μετάβασης για διαφορετικές κοινωνικές ομάδες;
- Με ποιους τρόπους επηρεάζει η στεγαστική πραγματικότητα και το ιδιοκτησιακό καθεστώς την πρόσβαση στα οφέλη της ενεργειακής μετάβασης;
- Ποια εργαλεία μπορούν να συμβάλουν στην έγκαιρη αναγνώριση κοινωνικών επιπτώσεων ή νέων μορφών ανισότητας που συνδέονται με τη μετάβαση;
- Πώς επηρεάζουν οι διαφορετικές δυνατότητες οικονομικής προσαρμογής την κοινωνική αποδοχή των πολιτικών για το κλίμα και την ενέργεια;
- Σε ποιο βαθμό η αντίληψη περί δίκαιης κατανομής των βαρών, των κινδύνων και των οφελών της μετάβασης επηρεάζει τη μακροπρόθεσμη κοινωνική νομιμοποίησή της;

2.3 ΘΕΣΜΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ, ΤΟΠΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΚΑΙ ΠΟΛΥΕΠΙΠΕΔΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση της ενεργειακής ένδειας και η προώθηση μιας κοινωνικά δίκαιης κλιματικής μετάβασης προϋποθέτουν την αλληλεπίδραση διαφορετικών επιπέδων διακυβέρνησης, τη συνεργασία πολλών θεσμικών φορέων και την ικανότητα μετάφρασης των στρατηγικών στόχων σε εφαρμόσιμες παρεμβάσεις. Κατά τη διάρκεια της συζήτησης αναδείχθηκε ότι η επιτυχία των πολιτικών δεν εξαρτάται μόνο από την ποιότητα του σχεδιασμού τους, αλλά και από τις διοικητικές, τεχνικές και επιχειρησιακές συνθήκες μέσα στις οποίες καλούνται να εφαρμοστούν.

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στον ρόλο της τοπικής αυτοδιοίκησης, καθώς σε τοπικό επίπεδο συναντώνται οι κοινωνικές ανάγκες, οι πολιτικές για την ενέργεια και το κλίμα, οι παρεμβάσεις κοινωνικής προστασίας και οι διαδικασίες εφαρμογής. Η συζήτηση ανέδειξε ότι οι τοπικοί φορείς καλούνται ολοένα και συχνότερα να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο στον σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων, χωρίς όμως να διαθέτουν πάντοτε τους αναγκαίους πόρους ή την απαιτούμενη θεσμική υποστήριξη.

Παράλληλα, αναγνωρίστηκε ότι οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, μέσω των κοινωνικών υπηρεσιών, των δομών υποστήριξης πολιτών και άλλων τοπικών μηχανισμών εφαρμογής, διαθέτουν σημαντικά πλεονεκτήματα ως προς τον εντοπισμό αναγκών και την υποστήριξη ευάλωτων νοικοκυριών, λόγω της εγγύτητας και της καθημερινής τους επαφής με τις τοπικές κοινωνίες. Ωστόσο, επισημάνθηκε ότι η αποτελεσματική αξιοποίηση αυτού του ρόλου συνδέεται άμεσα με τη διαθεσιμότητα ανθρώπινων πόρων, τεχνικής υποστήριξης και κατάλληλων διοικητικών εργαλείων.

Ένα από τα ζητήματα που επανήλθαν συστηματικά αφορούσε τις σημαντικές διαφοροποιήσεις που παρατηρούνται ως προς τη διοικητική και τεχνική επάρκεια των φορέων που καλούνται να υλοποιήσουν πολιτικές σχετικές με την ενεργειακή ένδεια και την κλιματική μετάβαση. Η διαθεσιμότητα εξειδικευμένου προσωπικού, η πρόσβαση σε τεχνική υποστήριξη, η δυνατότητα ωρίμανσης και προετοιμασίας έργων, καθώς και η διαχείριση σύνθετων χρηματοδοτικών εργαλείων αναγνωρίστηκαν ως κρίσιμοι παράγοντες που επηρεάζουν άμεσα την εφαρμογή πολιτικών στην πράξη. Παράλληλα, η συζήτηση ανέδειξε ότι η ενεργειακή ένδεια αποτελεί πεδίο το οποίο διατρέχει πολλούς τομείς πολιτικής. Ζητήματα που αφορούν την ενέργεια, τη στέγαση, την κοινωνική προστασία, τη δημόσια υγεία και την κλιματική προσαρμογή εμφανίζονται συχνά αλληλένδετα, γεγονός που αυξάνει τις απαιτήσεις συντονισμού μεταξύ διαφορετικών φορέων και διοικητικών επιπέδων.

Το βασικό ερώτημα που αναδύθηκε αφορά το κατά πόσο οι υφιστάμενες διοικητικές και θεσμικές δομές διαθέτουν την αναγκαία ικανότητα, ευελιξία και συνέχεια ώστε να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις που δημιουργεί η κλιματική μετάβαση, ιδιαίτερα σε ένα περιβάλλον αυξανόμενων κοινωνικών και οικονομικών πιέσεων.

2.3.1 ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΑ ΜΟΤΙΒΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης επανήλθαν συστηματικά ζητήματα που αφορούν τη θεσμική επάρκεια, την εφαρμογή πολιτικών σε τοπικό επίπεδο και τις δυνατότητες αξιοποίησης διαθέσιμων πόρων και εργαλείων.

- Οι διαφοροποιήσεις στη διοικητική και τεχνική ικανότητα μεταξύ οργανισμών και περιοχών αναγνωρίστηκαν ως μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις εφαρμογής πολιτικών για την ενεργειακή ένδεια και την κλιματική μετάβαση.

ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΩΝ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ

- Η αποτελεσματικότητα των πολιτικών θεωρήθηκε ότι εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ικανότητα εφαρμογής τους σε τοπικό επίπεδο και όχι αποκλειστικά από τον σχεδιασμό τους σε εθνικό επίπεδο.
- Η συζήτηση κατέδειξε ότι πολλοί φορείς καλούνται να διαχειριστούν ολοένα πιο σύνθετες απαιτήσεις χωρίς αντίστοιχη ενίσχυση ανθρώπινων και τεχνικών πόρων.
- Ζητήματα στελέχωσης, θεσμικής μνήμης και πρόσβασης σε εξειδικευμένη τεχνογνωσία επανήλθαν σε διαφορετικά σημεία της συζήτησης ως παράγοντες που επηρεάζουν τη συνέχεια και την αποτελεσματικότητα της εφαρμογής πολιτικών.
- Η τοπική γνώση και η εγγύτητα στις ανάγκες των πολιτών αναγνωρίστηκαν ως σημαντικά πλεονεκτήματα για τον σχεδιασμό και την εφαρμογή αποτελεσματικών παρεμβάσεων.
- Διατυπώθηκε η άποψη ότι οι διαφορετικές συνθήκες μεταξύ περιοχών δημιουργούν διαφορετικές προτεραιότητες, δυνατότητες και προκλήσεις εφαρμογής πολιτικών.

2.3.2 ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Η συζήτηση ανέδειξε ένα ευρύ φάσμα θεσμικών ζητημάτων που επηρεάζουν τον σχεδιασμό, τον συντονισμό και την υλοποίηση πολιτικών για την ενεργειακή ένδεια και την κοινωνικά δίκαιη μετάβαση.

- Προβληματισμός διατυπώθηκε σχετικά με τον κατακερματισμό αρμοδιοτήτων μεταξύ διαφορετικών φορέων και επιπέδων διοίκησης, ιδιαίτερα σε ζητήματα που αφορούν ταυτόχρονα την ενέργεια, την κοινωνική πολιτική και τη στέγαση.
- Επισημάνθηκε ότι η διατομεακή φύση της ενεργειακής ένδειας απαιτεί σταθερούς μηχανισμούς συνεργασίας και συντονισμού μεταξύ διαφορετικών τομέων πολιτικής.
- Η συζήτηση κατέδειξε ότι η διοικητική και τεχνική επάρκεια επηρεάζει όχι μόνο την υλοποίηση έργων αλλά και τη δυνατότητα αξιοποίησης διαθέσιμων χρηματοδοτικών εργαλείων και προγραμμάτων, τα οποία συχνά συνειπάγονται αυξημένες απαιτήσεις διαχείρισης και εξειδικευμένης υποστήριξης.
- Αναφέρθηκαν δυσκολίες που σχετίζονται με τη διαλειτουργικότητα συστημάτων, τη διαθεσιμότητα δεδομένων και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ υπηρεσιών.
- Ιδιαίτερη σημασία αποδόθηκε στη διατήρηση θεσμικής μνήμης και διοικητικής συνέχειας ως προϋποθέσεων για την υποστήριξη μακροπρόθεσμων πολιτικών και στρατηγικών.

2.3.3 ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Πέρα από τα θεσμικά ζητήματα, η συζήτηση επικεντρώθηκε και στις πρακτικές συνθήκες που επηρεάζουν την εφαρμογή πολιτικών και παρεμβάσεων στην πράξη.

- Η περιορισμένη διαθεσιμότητα εξειδικευμένου προσωπικού αναφέρθηκε ως ένας από τους βασικούς περιορισμούς για την προετοιμασία, υλοποίηση και παρακολούθηση παρεμβάσεων.
- Σε αρκετές παρεμβάσεις διατυπώθηκε η άποψη ότι η διαθεσιμότητα χρηματοδότησης δεν αρκεί από μόνη της για την υλοποίηση πολιτικών, όταν δεν συνοδεύεται από αντίστοιχη διοικητική και τεχνική ικανότητα εφαρμογής.
- Η ωρίμανση έργων, η προετοιμασία τεχνικών φακέλων και η διαχείριση σύνθετων διαδικασιών αναγνωρίστηκαν ως ιδιαίτερα απαιτητικές λειτουργίες για φορείς με περιορισμένη διοικητική υποστήριξη και επιχειρησιακή ικανότητα.

ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ, ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΕΝΔΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΑΛΩΤΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

- Οι γεωγραφικές διαφοροποιήσεις μεταξύ περιοχών αναφέρθηκαν ως παράγοντας που επηρεάζει τη διαθεσιμότητα υπηρεσιών, την πρόσβαση σε τεχνική υποστήριξη και τις δυνατότητες υλοποίησης παρεμβάσεων.
- Ιδιαίτερος προβληματισμός εκφράστηκε για μικρότερους ή απομακρυσμένους δήμους, οι οποίοι συχνά καλούνται να ανταποκριθούν σε αυξανόμενες απαιτήσεις με περιορισμένες δυνατότητες στελέχωσης και υποστήριξης.
- Η αδυναμία συνεργασίας σε διαδημοτικό επίπεδο, ή σε συντονισμό με την αρμόδια περιφέρεια, αναδείχθηκε επίσης σε ένα από τα αίτια της αδυναμίας των δήμων να διαχειριστούν αποτελεσματικά τις ανωτέρω καταστάσεις σε τοπικό επίπεδο.
- Η μετάφραση εθνικών στρατηγικών και χρηματοδοτικών εργαλείων σε αποτελεσματικές τοπικές παρεμβάσεις περιγράφηκε ως μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις εφαρμογής.

2.3.4 ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ

Η συζήτηση ανέδειξε μια σειρά από κρίσιμες ισορροπίες που επηρεάζουν τη λειτουργία του συστήματος διακυβέρνησης και την αποτελεσματικότητα των πολιτικών.

- Ο κεντρικός σχεδιασμός πολιτικών καλείται να συνυπάρξει με την ανάγκη προσαρμογής των παρεμβάσεων στις τοπικές ιδιαιτερότητες και συνθήκες.
- Η επιδίωξη κοινών εθνικών στόχων καλείται να συνυπάρξει με σημαντικές διαφοροποιήσεις ως προς τη διοικητική ικανότητα, την τεχνική επάρκεια και τη διαθεσιμότητα πόρων μεταξύ περιοχών.
- Η ανάγκη ταχείας εφαρμογής πολιτικών συχνά συνυπάρχει με την ανάγκη επαρκούς προετοιμασίας, στελέχωσης και διοικητικής υποστήριξης των φορέων που καλούνται να τις υλοποιήσουν.
- Η διασφάλιση λογοδοσίας και αποτελεσματικής διαχείρισης πόρων απαιτεί διαδικασίες που δεν θα περιορίζουν υπερβολικά την ευελιξία κατά την εφαρμογή παρεμβάσεων.
- Η συζήτηση ανέδειξε την πρόκληση εξισορρόπησης μεταξύ ομοιομορφίας πολιτικών εργαλείων και προσαρμογής τους στις διαφορετικές ανάγκες των τοπικών κοινωνιών.
- Η πολυεπίπεδη διακυβέρνηση αναγνωρίστηκε ως αναγκαία προϋπόθεση για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της ενεργειακής ένδειας, αλλά ταυτόχρονα ως πεδίο που απαιτεί συνεχή συντονισμό, συνεργασία και σαφή κατανομή ρόλων μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων.

2.3.5 ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

- Σε ποιο βαθμό οι υφιστάμενες διοικητικές δομές διαθέτουν την αναγκαία ικανότητα για να ανταποκριθούν στις αυξανόμενες απαιτήσεις της κλιματικής μετάβασης;
- Πώς επηρεάζουν οι διαφοροποιήσεις διοικητικής και τεχνικής επάρκειας μεταξύ περιοχών την αποτελεσματικότητα των πολιτικών για την ενεργειακή ένδεια;
- Με ποιους τρόπους μπορούν να ενισχυθούν οι μηχανισμοί συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών επιπέδων διακυβέρνησης και διαφορετικών τομέων πολιτικής και πως μπορούν οι εμπειρίες εφαρμογής σε τοπικό επίπεδο να ενσωματώνονται συστηματικότερα στον σχεδιασμό εθνικών πολιτικών;
- Ποιες παράμετροι επηρεάζουν την ικανότητα περιοχών με περιορισμένη διοικητική και τεχνική επάρκεια να αξιοποιούν διαθέσιμα χρηματοδοτικά εργαλεία;

2.4 ΔΕΔΟΜΕΝΑ, ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΕΥΑΛΩΤΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

Η κατανόηση της ενεργειακής ένδειας και των κοινωνικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής συνδέεται άμεσα με τη διαθεσιμότητα αξιόπιστων δεδομένων, την ύπαρξη κατάλληλων δεικτών και τη δυνατότητα συστηματικής παρακολούθησης των εξελίξεων. Κατά τη διάρκεια της συζήτησης αναδείχθηκε ότι η ποιότητα των πολιτικών παρεμβάσεων εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από την ικανότητα εντοπισμού, αποτύπωσης και κατανόησης των διαφορετικών μορφών ευαλωτότητας που εμφανίζονται σε εθνικό και τοπικό επίπεδο.

Η ενεργειακή ένδεια περιγράφηκε ως ένα δυναμικό φαινόμενο, το οποίο επηρεάζεται από μεταβαλλόμενες οικονομικές, κοινωνικές, στεγαστικές και κλιματικές συνθήκες. Ως αποτέλεσμα, αναδείχθηκε ότι η παρακολούθησή της δεν μπορεί να βασίζεται αποκλειστικά σε στατικά δεδομένα ή σε περιορισμένο αριθμό δεικτών, αλλά απαιτεί συνεχή επικαιροποίηση και συνδυασμό διαφορετικών πηγών πληροφόρησης.

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στις δυσκολίες εντοπισμού μορφών ευαλωτότητας που παραμένουν λιγότερο ορατές στα υφιστάμενα διοικητικά και στατιστικά συστήματα. Συζητήθηκαν περιπτώσεις νοικοκυριών που δεν εμφανίζονται εύκολα στους διαθέσιμους μηχανισμούς καταγραφής, είτε επειδή δεν εντάσσονται στις συνήθεις κατηγορίες δικαιούχων είτε επειδή η ευαλωτότητά τους διαμορφώνεται από συνδυασμό παραγόντων που δεν αποτυπώνονται επαρκώς από τους υφιστάμενους δείκτες.

Παράλληλα, η συζήτηση ανέδειξε τη σημασία της χωρικής διάστασης των δεδομένων. Οι διαφοροποιήσεις που παρατηρούνται μεταξύ αστικών, αγροτικών και νησιωτικών περιοχών, καθώς και οι σημαντικές αποκλίσεις που καταγράφονται ακόμη και εντός της ίδιας γεωγραφικής ενότητας, θεωρήθηκε ότι απαιτούν περισσότερο στοχευμένες προσεγγίσεις χαρτογράφησης και παρακολούθησης.

Σημαντικό μέρος του διαλόγου επικεντρώθηκε επίσης στη σχέση μεταξύ δεδομένων και λήψης αποφάσεων. Η διαθεσιμότητα αξιόπιστων δεδομένων και τεκμηριωμένης γνώσης αναγνωρίστηκε ως βασική προϋπόθεση για τον σχεδιασμό πολιτικών, ωστόσο διατυπώθηκαν προβληματισμοί σχετικά με το κατά πόσο τα διαθέσιμα δεδομένα αξιοποιούνται συστηματικά κατά τη διαμόρφωση προτεραιοτήτων, τη στόχευση μέτρων και την αξιολόγηση κοινωνικών επιπτώσεων.

Το βασικό ερώτημα που αναδύθηκε αφορά το κατά πόσο οι υφιστάμενοι μηχανισμοί συλλογής δεδομένων, παρακολούθησης και αξιολόγησης είναι σε θέση να αποτυπώσουν αποτελεσματικά τη σύνθετη και μεταβαλλόμενη πραγματικότητα της ενεργειακής ένδειας και της κοινωνικής ευαλωτότητας στην Ελλάδα.

2.4.1 ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΑ ΜΟΤΙΒΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης επανήλθαν συστηματικά ζητήματα που αφορούν τη μέτρηση, τη χαρτογράφηση και την παρακολούθηση της ενεργειακής ένδειας και των κοινωνικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.

- Η σημασία αξιόπιστων, επικαιροποιημένων και χωρικά αναλυτικών δεδομένων αναγνωρίστηκε ως βασική προϋπόθεση για τον αποτελεσματικό σχεδιασμό πολιτικών.
- Διατυπώθηκαν διαφορετικές προσεγγίσεις σχετικά με το κατά πόσο οι υφιστάμενοι δείκτες αποτυπώνουν επαρκώς την πραγματική έκταση και τις διαφορετικές εκφάνσεις της ενεργειακής ένδειας.

ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ, ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΕΝΔΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΑΛΩΤΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

- Η συζήτηση ανέδειξε ότι μέρος της ενεργειακής και κοινωνικής ευαλωτότητας παραμένει αόρατο στους υφιστάμενους μηχανισμούς παρακολούθησης, γεγονός που δυσχεραίνει τον έγκαιρο εντοπισμό και την υποστήριξη νοικοκυριών ή κοινωνικών ομάδων που βρίσκονται σε συνθήκες επισφάλειας.
- Η ανάγκη καλύτερης κατανόησης των τοπικών διαφοροποιήσεων επανήλθε σε αρκετές παρεμβάσεις, ιδιαίτερα σε σχέση με τις διαφορετικές κλιματικές, κοινωνικές και στεγαστικές συνθήκες που παρατηρούνται μεταξύ περιοχών.
- Αναγνωρίστηκε ότι η αξία των δεδομένων αυξάνεται όταν συνδυάζεται με γνώση των τοπικών συνθηκών και εμπειρία εφαρμογής πολιτικών σε επίπεδο κοινότητας ή περιοχής.

2.4.2 ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Η συζήτηση ανέδειξε σειρά προκλήσεων που σχετίζονται με την παραγωγή, διαχείριση και αξιοποίηση δεδομένων για τον σχεδιασμό πολιτικών.

- Επισημάνθηκαν δυσκολίες ως προς τη διασύνδεση δεδομένων που προέρχονται από διαφορετικά πεδία πολιτικής, όπως η ενέργεια, η κοινωνική προστασία, η στέγαση, η δημόσια υγεία και η κλιματική προσαρμογή.
- Προβληματισμός διατυπώθηκε σχετικά με την ύπαρξη κοινών ορισμών και μεθοδολογικών προσεγγίσεων για την αποτύπωση της ενεργειακής ένδειας και της κοινωνικής ευαλωτότητας.
- Η σημασία σταθερών μηχανισμών παρακολούθησης και συστηματικής συγκέντρωσης δεδομένων αναδείχθηκε ως βασική προϋπόθεση για την κατανόηση των εξελισσόμενων μορφών ευαλωτότητας και την έγκαιρη αναγνώριση νέων κοινωνικών και ενεργειακών κινδύνων.
- Υπογραμμίστηκε η συμβολή παρατηρητηρίων και άλλων μηχανισμών παρακολούθησης στη συστηματική παραγωγή γνώσης και στην υποστήριξη της διαδικασίας λήψης αποφάσεων.
- Παράλληλα, διατυπώθηκε προβληματισμός σχετικά με την πρόσβαση σε υφιστάμενα δεδομένα και τη δυνατότητα αξιοποίησης πληροφοριών που τηρούνται από διαφορετικούς φορείς, με ιδιαίτερη αναφορά στα διαθέσιμα δεδομένα της ΕΛΣΤΑΤ.
- Διατυπώθηκε η άποψη ότι η παραγωγή δεδομένων δεν οδηγεί αυτομάτως σε αποτελεσματικότερες πολιτικές, εάν δεν συνοδεύεται από διαδικασίες αξιοποίησης των ευρημάτων στον σχεδιασμό και την εφαρμογή μέτρων.

2.4.3 ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Πέρα από τα θεσμικά ζητήματα, η συζήτηση επικεντρώθηκε και σε πρακτικούς περιορισμούς που επηρεάζουν τη συλλογή, την ανάλυση και την αξιοποίηση δεδομένων.

- Η περιορισμένη διαθεσιμότητα δεδομένων σε τοπικό επίπεδο αναφέρθηκε ως παράγοντας που δυσχεραίνει τη στόχευση παρεμβάσεων και την κατανόηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε περιοχής.
- Επισημάνθηκε ότι οι ταχείες κοινωνικές και οικονομικές μεταβολές μπορούν να δημιουργούν σημαντική χρονική απόσταση μεταξύ της πραγματικής κατάστασης και της στατιστικής αποτύπωσής της.
- Η καταγραφή μορφών ευαλωτότητας που συνδέονται με πολλαπλές και αλληλεπικαλυπτόμενες πιέσεις περιγράφηκε ως ιδιαίτερα σύνθετη πρόκληση.
- Αναφέρθηκε ότι διαφορετικές πηγές δεδομένων δεν είναι πάντοτε συμβατές ή συγκρίσιμες μεταξύ τους, γεγονός που δυσχεραίνει τη δημιουργία ολοκληρωμένης εικόνας.

ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΩΝ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ

- Η αξιοποίηση δεδομένων για τον σχεδιασμό και την παρακολούθηση πολιτικών προϋποθέτει κατάλληλες αναλυτικές και διοικητικές δυνατότητες, οι οποίες δεν είναι διαθέσιμες στον ίδιο βαθμό σε όλους τους φορείς και τα επίπεδα διακυβέρνησης.
- Η απουσία επαρκών πληροφοριών για ορισμένες κοινωνικές ομάδες ενδέχεται να περιορίζει την αποτελεσματικότητα της στόχευσης πολιτικών και μέτρων στήριξης.

2.4.4 ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ

Η συζήτηση ανέδειξε ορισμένες κρίσιμες ισορροπίες που συνδέονται με τη χρήση δεδομένων και τον σχεδιασμό πολιτικών.

- Η ανάγκη ύπαρξης κοινών και συγκρίσιμων δεικτών καλείται να συνυπάρξει με την ανάγκη αποτύπωσης τοπικών ιδιαιτεροτήτων και διαφοροποιήσεων.
- Η επιδίωξη απλών και λειτουργικών εργαλείων παρακολούθησης συνδέεται με την ανάγκη επαρκούς αποτύπωσης της πολυπλοκότητας του φαινομένου.
- Η ποσοτική μέτρηση της ενεργειακής ένδειας θεωρήθηκε ότι χρειάζεται να συμπληρώνεται από προσεγγίσεις που αναδεικνύουν λιγότερο ορατές ή δυσκολότερα μετρήσιμες διαστάσεις της ευαλωτότητας.
- Η ανάγκη άμεσης αξιοποίησης διαθέσιμων δεδομένων συνυπάρχει με την ανάγκη συνεχούς βελτίωσης των μεθοδολογιών παρακολούθησης και αξιολόγησης.
- Η παραγωγή γνώσης και η λήψη αποφάσεων εμφανίστηκαν ως δύο αλληλένδετες αλλά όχι πάντοτε επαρκώς συνδεδεμένες διαδικασίες.

2.4.5 ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

- Σε ποιο βαθμό οι υφιστάμενοι δείκτες αποτυπώνουν επαρκώς τις διαφορετικές μορφές ενεργειακής και κοινωνικής ευαλωτότητας που παρατηρούνται στην Ελλάδα;
- Πώς μπορούν να εντοπιστούν αποτελεσματικότερα νοικοκυριά ή κοινωνικές ομάδες που παραμένουν λιγότερο ορατά στα διαθέσιμα δεδομένα και στους υφιστάμενους μηχανισμούς καταγραφής;
- Ποια είναι τα σημαντικότερα κενά δεδομένων που επηρεάζουν σήμερα τον σχεδιασμό πολιτικών για την ενεργειακή ένδεια, τη στέγαση και την κλιματική προσαρμογή;
- Με ποιους τρόπους μπορούν να συνδυαστούν αποτελεσματικότερα δεδομένα που προέρχονται από διαφορετικούς τομείς πολιτικής και επίπεδα διακυβέρνησης;
- Σε ποιο βαθμό οι υφιστάμενοι μηχανισμοί παρακολούθησης ανταποκρίνονται στις νέες μορφές ευαλωτότητας που συνδέονται με την κλιματική αλλαγή και τις μεταβολές του κόστους διαβίωσης;
- Με ποιους τρόπους μπορούν τα δεδομένα και τα ευρήματα των μηχανισμών παρακολούθησης να αξιοποιούνται συστηματικότερα κατά τη λήψη αποφάσεων και τον σχεδιασμό πολιτικών;

3. ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΩΝ

Η συζήτηση ανέδειξε ότι η σχέση μεταξύ κλιματικής αλλαγής, ενεργειακής ένδειας και κοινωνικής ευαλωτότητας, διαμορφώνεται μέσα από ένα σύνθετο πλέγμα αλληλεπιδράσεων που υπερβαίνει τα όρια επιμέρους τομέων πολιτικής. Παρότι οι θεματικές ενότητες προσέγγισαν διαφορετικές όψεις του ζητήματος, ορισμένοι κοινοί προβληματισμοί διαπέρασαν το σύνολο της συζήτησης και συνέθεσαν μια ευρύτερη εικόνα των προκλήσεων που συνδέονται με τη δίκαιη κλιματική μετάβαση.

3.1 Η ΠΟΛΥΔΙΑΣΤΑΤΗ ΦΥΣΗ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΕΝΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΥΑΛΩΤΟΤΗΤΑΣ

Ένα από τα πλέον επαναλαμβανόμενα μοτίβα προβληματισμού αφορούσε την ανάγκη διεύρυνσης του τρόπου με τον οποίο προσεγγίζεται η ενεργειακή ένδεια. Η ενεργειακή ένδεια αντιμετωπίστηκε ως ένα σύνθετο κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο δεν συνδέεται αποκλειστικά με το εισόδημα ή το ενεργειακό κόστος, αλλά διαμορφώνεται από την αλληλεπίδραση κοινωνικών, οικονομικών, χωρικών και περιβαλλοντικών παραγόντων.

Ιδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε στη σύνδεση της ενεργειακής ένδειας με την ποιότητα της κατοικίας, την πρόσβαση σε πόρους και χρηματοδότηση, την κατάσταση της υγείας και τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Παράλληλα, αναδείχθηκε η αυξανόμενη σημασία της θερινής ενεργειακής ένδειας, καθώς οι ανάγκες ψύξης και η έκθεση σε υψηλές θερμοκρασίες επηρεάζουν ολοένα και περισσότερο τις συνθήκες διαβίωσης και ευημερίας των πολιτών.

3.2 Η ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΩΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΕΥΑΛΩΤΟΤΗΤΑΣ

Η κατοικία αναδείχθηκε ως ένας από τους βασικούς παράγοντες που διαμορφώνουν τόσο την έκθεση των νοικοκυριών στην ενεργειακή ένδεια όσο και τη δυνατότητά τους να συμμετέχουν στα οφέλη της ενεργειακής μετάβασης. Η ποιότητα του κτιριακού αποθέματος, το ιδιοκτησιακό καθεστώς, το κόστος στέγασης και η δυνατότητα πραγματοποίησης ενεργειακών παρεμβάσεων παρουσιάστηκαν ως στοιχεία που επηρεάζουν άμεσα τις συνθήκες διαβίωσης και τις δυνατότητες προσαρμογής των νοικοκυριών.

Η στεγαστική διάσταση αντιμετωπίστηκε όχι ως ένα παράλληλο ή δευτερεύον ζήτημα, αλλά ως ένας από τους βασικούς μηχανισμούς μέσω των οποίων εκδηλώνονται και αναπαράγονται διαφορετικές μορφές ενεργειακής και κοινωνικής ευαλωτότητας.

3.3 Η ΔΙΚΑΙΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΩΣ ΖΗΤΗΜΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΚΟΣΤΟΥΣ ΚΑΙ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ

Η έννοια της δίκαιης μετάβασης αποτέλεσε σταθερό σημείο αναφοράς σε όλη τη διάρκεια της συζήτησης. Κεντρικός προβληματισμός αποτέλεσε ο τρόπος κατανομής του κόστους, των υποχρεώσεων, των κινδύνων και των ευκαιριών που συνδέονται με την κλιματική μετάβαση.

Αναδείχθηκε ότι η δυνατότητα συμμετοχής στη μετάβαση δεν είναι ίδια για όλους, καθώς η πρόσβαση σε χρηματοδότηση, η ύπαρξη διαθέσιμων πόρων και οι ευρύτερες οικονομικές συνθήκες επηρεάζουν ουσιαστικά τις δυνατότητες προσαρμογής διαφορετικών κοινωνικών ομάδων. Παράλληλα, υπογραμμίστηκε ότι η κοινωνική αποδοχή των πολιτικών συνδέεται στενά με την αντίληψη περί δικαιοσύνης που διαμορφώνεται γύρω από την εφαρμογή τους και με τον τρόπο κατανομής των βαρών και των οφελών της μετάβασης.

3.4 Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΩΣ ΖΗΤΗΜΑ ΘΕΣΜΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ

Ένα ακόμη οριζόντιο θέμα που διαπέρασε τη συζήτηση αφορούσε τη σημασία της θεσμικής και διοικητικής ικανότητας για την εφαρμογή πολιτικών που σχετίζονται με την ενεργειακή ένδεια και την κλιματική μετάβαση.

Η συζήτηση ανέδειξε ότι η ύπαρξη πολιτικών και χρηματοδοτικών εργαλείων δεν αρκεί από μόνη της για την επίτευξη αποτελεσμάτων. Η διοικητική επάρκεια, η διαθεσιμότητα εξειδικευμένου προσωπικού, η τεχνική υποστήριξη και η δυνατότητα σχεδιασμού και υλοποίησης παρεμβάσεων αναγνωρίστηκαν ως κρίσιμοι παράγοντες εφαρμογής. Παράλληλα, οι διαφοροποιήσεις μεταξύ περιοχών και φορέων ως προς τη διοικητική, τεχνική και επιχειρησιακή τους ικανότητα αναδείχθηκαν ως σημαντική παράμετρος που επηρεάζει την αποτελεσματικότητα των πολιτικών.

3.5 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗΣ ΕΥΑΛΩΤΟΤΗΤΑΣ

Η συζήτηση ανέδειξε τη σημασία αξιόπιστων δεδομένων και μηχανισμών παρακολούθησης για την κατανόηση της ενεργειακής ένδειας και των κοινωνικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Ιδιαίτερος προβληματισμός διατυπώθηκε σχετικά με μορφές ευαλωτότητας που παραμένουν λιγότερο ορατές στα διαθέσιμα συστήματα καταγραφής και παρακολούθησης, καθώς και με τις δυσκολίες αποτύπωσης των διαφοροποιήσεων που παρατηρούνται μεταξύ κοινωνικών ομάδων και γεωγραφικών περιοχών.

Παράλληλα, αναδείχθηκε η σημασία της σύνδεσης μεταξύ παραγωγής γνώσης και λήψης αποφάσεων. Η διαθεσιμότητα δεδομένων θεωρήθηκε κρίσιμη για τη στόχευση πολιτικών και την κατανόηση των εξελισσόμενων μορφών ευαλωτότητας, ενώ παράλληλα διατυπώθηκαν προβληματισμοί σχετικά με τον βαθμό αξιοποίησης των διαθέσιμων πληροφοριών στον σχεδιασμό και την εφαρμογή μέτρων.

3.6 ΤΕΛΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ

Συνολικά, η συζήτηση ανέδειξε ότι η ενεργειακή ένδεια και η κοινωνική ευαλωτότητα αποτελούν πεδία στα οποία συναντώνται ζητήματα ενέργειας, στέγασης, κοινωνικής προστασίας, δημόσιας υγείας, χρηματοδότησης και κλιματικής προσαρμογής. Η πολυπλοκότητα αυτών των αλληλεπιδράσεων αναδείχθηκε ως μία από τις βασικές προκλήσεις για την κατανόηση των κοινωνικών διαστάσεων της κλιματικής μετάβασης και για την αποτελεσματική εφαρμογή πολιτικών σε εθνικό και τοπικό επίπεδο.

Παρά τις διαφορετικές θεματικές αφετηρίες της συζήτησης, κοινός παρονομαστής υπήρξε η αναγνώριση ότι η κλιματική αλλαγή, η ενεργειακή ένδεια και η κοινωνική ευαλωτότητα αποτελούν αλληλένδετα ζητήματα, τα οποία απαιτούν ολοκληρωμένη κατανόηση των παραγόντων που διαμορφώνουν τις συνθήκες έκθεσης, προσαρμογής και ανθεκτικότητας των νοικοκυριών, των τοπικών κοινωνιών και των θεσμών.

***Η ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ, Η ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΕΝΔΕΙΑ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ
ΕΥΑΛΩΤΟΤΗΤΑ
ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ ΔΙΑΚΡΙΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ,
ΑΛΛΑ ΑΛΛΗΛΕΝΔΕΤΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ
ΠΟΥ ΔΙΑΜΟΡΦΩΝΟΥΝ ΤΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ
ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΗΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ.***